

86. rocznica powstania Batalionów Chłopskich

Datum 8.10.2026
Subjekt Instytut Pamięci Narodowej
Region Poland
Kategorie Military industry, Culture, State institutions

8 października 2026 r. w Warszawie odbyły się uroczystości upamiętniające 86. rocznicę powstania Batalionów Chłopskich. W obchodach zorganizowanych przez Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych uczestniczył zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr Mateusz Szpytma oraz dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa Adam Siwek.

Główna część uroczystości odbyła się przed pomnikiem Żołnierzy Batalionów Chłopskich i Ludowego Związku Kobiet, znajdującym się na skwerze u zbiegu ul. Czerniakowskiej i al. Polski Walczącej.

W programie obchodów znalazły się wspólna modlitwa oraz ceremonia złożenia wieńców przed pomnikiem. W imieniu Instytutu Pamięci Narodowej kwiaty złożył zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma.

Wcześniej na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach uczestnicy obchodów oddali hołd żołnierzom Batalionów Chłopskich przed pomnikiem „Ku chwale Batalionów Chłopskich”. Następnie złożyli kwiaty na grobie gen. dyw. Franciszka Kamińskiego, komendanta głównego Batalionów Chłopskich. Instytut Pamięci Narodowej reprezentował dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa Adam Siwek.

* * *

Pomnik Żołnierzy Batalionów Chłopskich i Ludowego Związku Kobiet został odsłonięty 8 października 2019 roku. Instytut Pamięci Narodowej współfinansował realizację upamiętnienia.

* * *

Marzena Grosicka: Ludowiec z Kielecczyny twórcą nazwy Bataliony Chłopskie

Władysław Zwieski urodził się w 1908 r. we wsi Ruszków w powiecie opatowskim. Wychował się w biednej, wiejskiej rodzinie, a mimo to, dzięki swojej ciężkiej pracy i pomocy finansowej najbliższych, zdobył wyższe wykształcenie. W 1933 r. ukończył Wydział Prawa Uniwersytetu Warszawskiego.

Ludowiec z Kielecczyny

Już w czasie nauki w gimnazjum udzielał się w młodzieżowych organizacjach ruchu ludowego, kontynuował tę aktywność w okresie studenckim. Należał do PSL „Wyzwolenie” i SL. W 1934 r. uzyskał zatrudnienie w Urzędzie Skarbowym w Krzemieńcu na Wołyniu, a od 1937 r. do września 1939 r. pracował jako referent prawny w słynnym Liceum Krzemienieckim. Publikował w tym czasie artykuły o tematyce społeczno-oświatowej.

Zdobył również doświadczenie wojskowe. W latach 1928–1929 służył w Szkole Podchorążych Rezerwy Piechoty w Gródku Jagiellońskim. Następnie co dwa lata odbywał kilkutygodniowe

szkolenia dla rezerwistów, a w 1938 r. został porucznikiem rezerwy w korpusie oficerów żandarmerii.

We wrześniu 1939 r. Zwiejski przebywał na Wołyniu. W związku z wybuchem II wojny światowej został zmobilizowany, dotarł z Krzemieńca do Lwowa i znalazł się w koszarach 3. Dywizjonu Żandarmerii. Objął dowództwo nad jednym z plutonów żandarmerii. Po zakończeniu działań wojennych uniknął niewoli i powrócił w rodzinne strony.

Działalność konspiracyjna na Kielecczyźnie

Po rozpoznaniu sytuacji w terenie, Władysław Zwiejski pod pseudonimem „Jaruga” objął stanowisko przewodniczącego powiatowego kierownictwa Stronnictwa Ludowego „Roch” w Opatowie. W drugiej połowie 1940 r., kiedy zaczęto budowanie odrębnej formacji wojskowej ruchu ludowego, mocno zaangażował się w jej organizację. Był współautorem ogólnopolskiej instrukcji organizacyjnej Straży Chłopskiej. Jak wspominał po latach:

„Osobiście byłem zaskoczony i mocno zdziwiony, gdy »Szuwara« [Stanisław Jagiełło] zlecił mi opracowanie pewnego rodzaju projektu instrukcji organizacyjnej dla tejże organizacji. (...) Projekt taki opracowałem i przedłożyłem na najbliższej odprawie. Było to we wrześniu 1940 r. we wsi Mikułowice, rodzinnej wsi przyszłego komendanta głównego BCh Franciszka Kamińskiego. Poza „Szuwarą” w odprawie brał udział również Franciszek Kamiński”.

Organizacja początkowo przyjęła nazwę „Straż Chłopska”

Nazwa Bataliony Chłopskie

„Jaruga” z wielkim zaangażowaniem budował struktury ruchu ludowego w powiecie opatowskim. W związku z tym, że ludowcy działający w konspiracji zbrojnej nie do końca utożsamiali się ze „Strażą Chłopską”, Zwiejski zaczął używać innej nazwy organizacji. Jak pisał po latach:

„W rozkazie wydanym przez Komendę Obwodu w czerwcu 1941 r. użyłem już jako uzupełnienia do nazwy »Straż Chłopska« skrótu WBCh (Wojskowe Bataliony Chłopskie). Od ukazania się mojego rozkazu nr 3 w dn. 10 sierpnia 1941 r. ustaliła się na naszym terenie nazwa Bataliony Chłopskie”.

Komendant Okręgu III BCh Kielce Stanisław Jagiełło „Szuwara” potwierdził, że nowa nazwa organizacji zbrojnej ludowców została stworzona przez Zwiejskiego:

„Trzeba wyraźnie powiedzieć, że Komenda Okręgu przyjęła nazwę BCh od komendy opatowskiej, której komendantem był Władysław Zwiejski »Jaruga«. Wcale nie myślę, że to zapożyczenie przynosi ujmę. Wiele inicjatyw rodziło się w tzw. terenie”.

Historycy analizujący powstanie i działalność ruchu ludowego w czasie II wojny światowej również potwierdzili te informacje. W opracowaniu dotyczącym BCh na Kielecczyźnie podano, że komendant obwodu opatowskiego użył w swoim pierwszym rozkazie nazwy Wojskowe Bataliony Chłopskie.

„Od jesieni 1941 r. nazwa stosowana już była w całym województwie kieleckim, aby następnie upowszechnić się w kraju”.

W publikacji dotyczącej ogólnopolskich struktur BCh również potwierdzono, iż nazwą tą zaczęto posługiwać się najpierw na Kielecczyźnie, a później w innych częściach kraju:

„nazwa Straż Chłopska nie została zaakceptowana przez terenowych działaczy ruchu ludowego. Wychodzili oni ze słusznego założenia, iż nazwa ta nie podkreśla wojskowego charakteru tworzonej

organizacji. Stąd też już wiosną 1941 r. najpierw na Kielecczyźnie, a potem w innych regionach okupowanego kraju o dominujących wpływach ludowców w podziemiu zaczęto używać nazwy Bataliony Chłopskie, która niebawem zdobyła powszechną akceptację wśród ludowego aktywu”.

W innym opracowaniu dotyczącym ogólnopolskich struktur BCh również podano, że:

„W powiecie opatowskim komenda obwodu SCh przyjęła nazwę Wojskowych Batalionów Chłopskich, a następnie Batalionów Chłopskich. Nazwa ta stopniowo przyjęła się w okręgu i została następnie przeniesiona na całą organizację w kraju”.

Rola Władysława Zwiejskiego w procesie tworzenia nazwy Batalionów Chłopskich jest zatem niekwestionowana.

„Jaruga” pełnił funkcję dowódcy podokręgu III c i Obwodu Opatów BCh do końca okupacji niemieckiej. Jesienią 1943 r. wszedł też w skład wojewódzkiego kierownictwa SL „Roch” w Kielcach. Był również zaangażowany w tworzenie i kolportaż podziemnej prasy ludowej.

Powojenna rzeczywistość

Po zakończeniu II wojny światowej Zwiejski wstąpił do opozycyjnego PSL. Był prezesem opatowskiego Zarządu Powiatowego tej partii, a także członkiem Zarządu Wojewódzkiego w Kielcach i Rady Naczelnej PSL. Prowadził aktywną działalność polityczną m.in. w okresie sfałszowanego referendum oraz wyborów do Sejmu z 19 stycznia 1947 r.

Doświadczył w związku z tym różnego rodzaju szykan, m.in. trafił do aresztu. Bezwzględne działania komunistycznych władz i nasilające się represje wobec członków opozycji spowodowały, że Zwiejski wraz z rodziną przeprowadził się na tzw. Ziemię Odzyskane, aby tam spróbować spokojnie żyć. Nie było to jednak łatwe w obliczu dyktatury „ludowej” Polski.

Władysław Zwiejski jest autorem publikacji *Walczyli w Chłopskich Batalionach. Z dziejów podziemnego ruchu ludowego w obwodzie opatowskim (1939-1945)*, Warszawa 1964. W listopadzie 2024 r. ukazała się natomiast książka *Władysław Zwiejski, Moje wspomnienia*, wstęp i oprac. M. Grosicka, Kielce-Warszawa 2024.

Polecamy:

- Artykuły na portalu przystanekhistoria.pl
- Biuletyn IPN 2025, nr 10 - Ludowcy dla Polski
- Debata naukowa „Bataliony Chłopskie – 85. rocznica sformowania”
- Publikacja: Represje wobec wsi i ruchu ludowego (1944/1945-1989), t. 5, Losy żołnierzy Batalionów Chłopskich oraz działaczy Stronnictwa Ludowego „Roch” po II wojnie światowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/248694,86-rocznica-powstania-Batalionow-Chlopskich.html>